

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

*Л.В. Заглинська, канд. екон. наук, доцент
Рівненський державний гуманітарний університет*

*А.О. Заглинський, канд. екон. наук, доцент
Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне*

Нині фактично всі держави є частиною процесу глобальних трансформацій і глобальних потоків. Транснаціональні мережі і відносини фактично розвинулися у всіх сферах людської діяльності. Товари, капітал, люди, знання, засоби зв'язку і озброєння так само, як і злочинність, забруднювачі довкілля, моди і вірування швидко долають територіальні кордони. Світ стає глибоко взаємозв'язаним глобальним порядком, позначеним інтенсивними засобами обміну, а також чіткими формами влади, ієрархії та нерівномірності.

Для розуміння змін глобальної політики в контексті сучасних трансформацій, потрібно з'ясувати низку понять, серед яких «глобальна політика», «глобальне управління», «міжнародний режим» і «державний суверенітет». З'ясування цих понять дозволяє зрозуміти та проаналізувати численні глобальні процеси і структури, які змінили характер політики і особливо характер модерної політичної спільноти. Отже, ці поняття допомагають точно визначити виміри глобалізації політики.

Глобальна політика – поняття, яке охоплює протяжність політичних відносин у просторі і часі; поширення політичної влади і політичної діяльності за межі суверенних держав. Політичні рішення і дії в одній частині світу можуть швидко вплинути на ситуацію в іншій частині світу. Події на глобальному рівні нерідко вимагають майже миттєвих місцевих висновків і навпаки. Ідея глобальної політики кидає виклик традиційним відмінностям між внутрішньою та міжнародною політикою. Вона також висвітлює величезний обсяг і складність взаємозв'язків, які виходять за межі держав і суспільств у глобальному порядку. Хоча уряди і держави, зазвичай, залишаються потужними діючими суб'єктами, в наш час вони поділяють глобальну арену з безліччю інших структур і організацій. Державі протистоїть величезна кількість міжурядових організацій, міжнародних агенцій і режимів, які діють через різні територіальні інституції. Недержавні суб'єкти або транснаціональні організації, такі як мультинаціональні корпорації, транснаціональні групи тиску, транснаціональні професійні асоціації, соціальні рухи тощо також беруть активну участь у глобальній політиці. Тому глобальна політика – це арена дії поліархічних змішаних систем, в яких політична влада вельми розпорошена [1].

На глобальну політику нині впливають геополітичні інтереси різних держав, включно безпекові та військові справи, економічні, соціальні, екологічні, демографічні та інші інтереси. Серед зростаючої кількості проблем транснаціональної політики – забруднення довкілля, наркотики, права людини і тероризм, які долають межі територіальної юрисдикції та існуючих світових політичних розмежувань і які потребують міжнародної співпраці для успішного їх вирішення.

Глобальне управління як змістовна складова глобалізаційної політики, дозволяє дослідити формальні інституції та організації, принципи і норми, які лежать в основі світового порядку. Глобальна політика передбачає широке розуміння глобального управління як необхідного елементу у мінливій панорамі політичного життя. Зростання кількості нових форм політичного управління і організації відбиває швидке розширення транснаціональних зв'язків і відповідного бажання більшості держав щодо певної форми міжнародного правління для вирішення проблем колективної політики [5]. Це також відбиває зростаючий тиск неурядових організацій на розвиток нових форм відповідальності у міжнародному політичному житті. Щоб охопити деякі зміни, що відбуваються у цій царині, важливо зрозуміти концепцію міжнародного режиму.

Міжнародні режими як складова глобальної політики представляють собою принципи, норми, правила і процедури прийняття рішень у відповідних питаннях міжнародних відносин [5]. Режими не є просто тимчасовими, для певного випадку угодами, їх скоріше слід розглядати як «проміжні змінні величини» між основними органами влади та економічними структурами міжнародної системи і певними результатами. Наприклад, неспроможність ринків регулювати пропозицію і розподіл товарів та послуг, або вирішувати гострі транснаціональні проблеми можуть спонукати держави і політичних діячів до запровадження особливих режимів відповідальності, використання достовірної інформації, зменшення вартості операцій тощо [3]. Міжнародні режими є виразом необхідності знайти нові способи співробітництва і врегулювання колективних проблем. Вони позначають зростаючу інституціоналізацію глобальної політики, встановлюють форми глобального управління, відмінні від традиційних понять управління як особливих осередків суверенної політичної влади. Міжнародні режими

ми охоплюють широке коло політичних суб'єктів, включаючи уряди, урядові міністерства і наднаціональні управлінські органи влади.

Нині між вченими і практиками міжнародних відносин існує дискусія щодо глобальної політики, глобального управління і міжнародних режимів. Існує три підходи до глобалістичної проблематики: 1) глобалістів, які вважають, що глобалізація становить якісно нову добу розвитку людства, і цілковито підпорядковується функціонуванню планетарної мегасистеми, перш за все дисципліні світового ринку; 2) скептиків, які стверджують, що глобалізація – це переважно міф і що відповідні процеси, маючи глибоке історичне коріння, є розгортанням давніх тенденцій, які накладаються на розвиток окремих держав, а не визначають останні; 3) трансформаціоністів, які вважають, що світ дійсно переживає якісні перетворення на глобальному рівні, але останні міцно укорінені у минуле і, в цілому, не нівелюють національно-державне розмаїття соціокультурних та економічних форм, маючи своєю зворотною стороною посилення тенденції регіоналізації, що здійснюється переважно на цивілізаційному ґрунті [2]. Регіоналізація, як зворотній процес глобалізації, з'явився останніми роками як реакція з боку окремих груп країн, що усвідомлюють власні інтереси, а часом і не хочуть зважати на інтереси інших.

Особливо гостро в період глобалізаційних трансформацій постає питання про суверенітет кожної держави, який може бути зруйнованим лише тоді, коли він замінюється вищими або незалежними детериторіалізованими формами влади, котрі звужують правову базу прийняття рішень в рамках національної структури. Національний суверенітет означає право управляти на окресленій території, мати політичну і економічну владу всередині спільноти, котра самостійно визначає структуру, принципи, правила політичної поведінки. Розрізняють суверенітет і державну автономію – здатність держави незалежно визначати і досягати політичні цілі. Тому істотним є запитання: чи залишився недоторканим суверенітет нації-держави, коли змінилась автономія держави, чи держава насправді зіткнулася із зменшенням суверенітету перед лицем глобалізаційної політики? Теоретична дискусія залишає відкритими фундаментальні питання: чи відмирає нація-держава в умовах глобалізації; чи підривається суверенітет держави; чи кардинально зменшує державну автономію сучасний світопорядок.

Не дивлячись на протирічливість глобалізаційних процесів, очевидним є те, що в сучасних умовах діють тенденції, характер яких визначається інтересами та можливостями невеликої кількості найпотужніших держав і мультинаціональних корпорацій. Найрозвинутіші в економічному і науково-технічному відношенні країни стають безперечними гегемонами нового, глобально-інформаційного світу. Прірва між світовими лідерами та рештами країн стрімко збільшується. Загальний соціально-економічний стан, зокрема, якість життя пересічної більшості населення не Західних країн упродовж останнього десятиліття деградує. Передові країни, використовуючи свою економічну та військово-технічну перевагу, активізували мобілізацію ресурсів планети за для власного прискореного розвитку та збагачення. На жаль, склалася жорстка ієрархічна система, що ґрунтується на гегемонії Заходу, насамперед, у трьох сферах: фінансовій, інформаційній, військово-політичній. Основним методом збагачення країн «золотого мільярду» був і залишається принцип нееквівалентного обміну, наслідком чого є виснаження ресурсів більшості регіонів планети і погіршення життя їхніх мешканців, вимушено включених у процес глобалізації.

Отже, глобальна політика в контексті сучасних трансформацій віддзеркалює основне протиріччя, яке полягає у посиленні розриву між багатими найрозвиненішими країнами, що перейшли у стадію постіндустріально-інформаційного розвитку та рештою людства, серед якого спостерігається інколи навіть регрес до попередніх стадій розвитку. Дане протиріччя виявляється в багатьох аспектах, найважливішими з яких є економічний, соціальний, політичний, демографічний, екологічний та культурний. Все це активізує рух антиглобалістів, прихильників поглиблення регіоналізаційних процесів аж до виходу деяких країн з міжнародних організацій, посилення стриманих, критичних і навіть скептичних настроїв щодо перспектив глобалізації.

Перелік посилань:

1. Білоус О.Г. *Глобалізація і безпека розвитку* / О.І. Білоус, Д.Г. Лук'яненко. – К., 2001.
2. *Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура* / Д. Глед, Е. МакГрю, Д. Голдблатт, Дж. Перратон; пер. з англ. Переднє слово Ю. Павленка. – К.: Фенікс, 2003. – 584 с.
3. Удовик С.Л. *Глобалізація: семиотическіе підходи* / С.Л. Удовик – К., 2002.
4. Шейко В.М. *Культура. Цивілізація. Глобалізація [в 2-х т.]* / В.М. Шейко. – Харків, 2001.
5. Krasner S. *International Regimes, Ithaca: Cornell University Press, 1983.*